

แผนควบคุมโรคสัตว์ของประเทศ (National Animal Disease Control Plan)

สมใจ ศรีทาคม *

จากกลยุทธ์และแนวทางในการดำเนินงานในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 หน่วยงานหลักคือกรมปศุสัตว์ได้กำหนดวิสัยทัศน์ด้านสุขภาพสัตว์ไว้อย่างชัดเจนว่า มีความมุ่งมั่นจะให้ปศุสัตว์ในประเทศไทยมีคุณภาพดี มีภูมิคุ้มโรค ได้รับการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วยและสุดท้ายประชาชนจะได้บริโภคผลิตภัณฑ์จากสัตว์ที่ถูกต้องอนามัย ไม่มียา สารเคมีตกค้างหรือเชื้อโรคเจือปน

ดังนั้นจึงได้วางมาตรการที่จะเผชิญกับโรคสัตว์ที่สำคัญทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคใน พ.ร.บ. โรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 เช่น โรค foot and mouth, haemorrhagic septicemia, anthrax, swine fever, New Castle หรือ duck plaque เป็นต้น รวมทั้งโรคที่ปรากฏในรายงานทางวิชาการใหม่ ๆ ทั้งที่แน่ใจและไม่แน่ใจอีกมากมาย อย่างไรก็ตาม โรคสัตว์ที่มีความรุนแรงที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วยากจะขจัดให้หมดไปได้อย่างดี หรือแม้จะควบคุมไว้ได้ แต่คงจะเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายสูงอันเป็นการบั่นทอนเศรษฐกิจของชาติอย่างยิ่ง ทั้งยังให้ประเทศคู่แข่งด้านสัตว์เอาமாகัดกันอย่างจริงจังอยู่เสมอ ดังเช่น African swine fever (ASF), foot and mouth type C, African horse sickness และล่าสุดคือโรค avian influenza โรคดังกล่าวมาจัดเป็นโรคใหม่ (exotic) ต่อวงการสัตวแพทย์ไทยและจำต้องมีแผนเตรียมพร้อม (contingency plan) ไว้เผชิญอย่างไม่ประมาทหากมีปัญหาเกิดขึ้นและขณะเดียวกันก็อยู่ในเงื่อนไขหลายอย่างที่พอจะเอื้ออำนวยให้เกิดโรคดังกล่าวนี้ได้ทุกเมื่อ ดังนั้นจะเรียกโรคดังกล่าวว่าเป็นโรคฉุกเฉิน (emergency disease) ก็ได้

สำหรับประเทศไทยนั้น สภาพแวดล้อมและสภาวะการเลี้ยงสัตว์ที่กำลังเจริญรุดหน้าในปัจจุบัน รวมทั้งความสะดวกรวดเร็วในการคมนาคม ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ โอกาสที่โรคจากต่างประเทศ ซึ่งไม่เคยมีปรากฏในประเทศมาก่อนจะเล็ดลอดเข้ามาโดยจากการนำของคน, วัตถุหรือตัวสัตว์รวมทั้งแมลงต่าง ๆ ที่เป็นพาหะยอมเป็นไปโดยง่าย วิธีที่ดีที่สุดและเฉียบขาดที่สุดในการที่จะทำให้ระบบป้องกันการอุบัติขึ้นของโรคแปลกปลอม (exotic disease) ดังกล่าวนั้นขึ้นควรประกอบไปด้วยองค์การ ต่อไปนี้

1. มีด่านท่าเข้าและระบบการกักกันอันทรงประสิทธิภาพ
2. มีหน่วยเคลื่อนที่และกำลังคนที่ได้รับการฝึกฝนเป็นอย่างดีประจำในสนาม (trained field veterinarian)
3. มีห้องปฏิบัติการชั้นสูงโรคอันมีประสิทธิภาพคอยสนับสนุน
4. มีองค์กรเกี่ยวกับการขจัดโรคของรัฐที่ได้รับการเตรียมการไว้เป็นอย่างดีแล้ว และสามารถลงมือปฏิบัติการได้ทุกเมื่อ

ยกตัวอย่างในกรณีของโรค ASF ความมั่นใจขึ้นอยู่กับ การตรวจตราควบคุมและเข้มงวดของทางราชการเท่านั้น แต่คงจะทำได้ไม่ถึง 100% และยังคงอาศัยการชันสูตรที่รวดเร็วที่สุดก่อนที่โรคจะแผ่ขยายออกไป

* สพ.บ., Ph.D., ภาควิชาพยาธิวิทยาทางสัตวแพทย์ คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ซึ่งนอกจากจะลดค่าใช้จ่ายในการควบคุมแล้วยังสามารถจำกัดขอบเขตโรคได้ หน่วยงานภาคสนาม ฟาร์มสุกร หรือห้องปฏิบัติการ ตลอดจนการชันสูตรโรค เปรียบเทียบต่าง ๆ ก็ต้องมีการตื่นตัวเช่นเดียวกัน ในภาคสนามก็ต้องรู้จักคุ้นเคยกับโรค ASF มาก่อนและเมื่อผิดสังเกตก็ส่งสัญญาณเตือนก่อนใครอื่น สุดท้ายแน่ใจว่าเป็น ASF แล้วจะได้ลงมือจัดการตามสภาวะในขณะนั้นต่อไป

อนึ่งคณะที่ทำงานเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องมีกฎหมายสนับสนุนพร้อมที่จะทำการได้รวดเร็ว เช่น มีระบบการจ่ายเงินชดเชยไว้เมื่อทำลายสุกร (โรคนี้ไม่มีวัคซีนการทำลายเป็นวิธีเดียวที่ต้องกระทำ) สถาบันต่าง ๆ ที่ควรจะมีส่วนต่อการเผชิญกับ emergency disease นี้คือ

1. ศูนย์วิจัยการผลิตสุกรแห่งชาติ (National Pig Production and Research Center)
2. สมาคมผู้เลี้ยงและบำรุงพันธุ์สุกร (Pig Raiser and Breeder Association)

3. กรมปศุสัตว์ (Department of Livestock Development)

4. คณะสัตวแพทยศาสตร์ (Faculty of Veterinary Medicine)

มาถึงจุดนี้จึงใคร่จะชี้ให้เห็นว่าปัญหาทุกอย่างหรือแผนการบางอย่างของชาติที่มีผลกระทบต่อการผลิตปศุสัตว์โดยรวม ต้องการศักยภาพขององค์กรรวมทั้งบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับด้านเทคนิค ด้านสังคม ของทุกสถาบันในการดำเนินการ เรามีคณะสัตวแพทยศาสตร์พอเพียงในปัจจุบัน มีบุคลากรคือสัตวแพทย์มากพอที่จะระดมได้ยิ่งกว่านั้นยังมีกรมปศุสัตว์ซึ่งเป็นแกนนำอันสำคัญ โดยที่มีกฎหมายและบุคลากรกระจาย รองรับส่งเสริมการผลิตปศุสัตว์อยู่ทั่วทุกหัวระแหงของพื้นที่ของประเทศและเป็นหัวหอกรในการเฝ้าระวังโรค (surveillance) คอยตลอดเวลา ขอแต่เพียงได้จัดให้มีการซักซ้อมประสานงานให้เป็นรูปธรรมอย่างจริงจัง แล้วเชื่อแน่ว่าวิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้คงถึงเป้าหมายไม่มากก็น้อย

